

Тијана И. Балек¹
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет
Одсек за славистику

БАЗИЧНИ ГЛАГОЛИ ЕМОЦИОНАЛНИХ ОДНОСА С НЕГАТИВНИМ ДЕНОТАТИВНИМ ЗНАЧЕЊЕМ У РУСКОМ И СРПСКОМ ЈЕЗИКУ (*НЕНАВИДЕТЬ* : *МРЗЕТИ*; *НЕНАВИДЕТЬ ДРУГ ДРУГА* : *МРЗЕТИ СЕ*)²

Апстракт: *У раду се посматрају 'базичне' глаголске лексеме са значењем емоционалних односа у руском и српском језику – ненавидеть (друг друга) и мрзети (се), као и њихови граматички деривати, са синтаксичког (с акцентом на валенцијским карактеристикама) и аспектуалног становишта (одређују се видске специфичности како мотивних тако и деривираних лексема). С обзиром на то да се ради о 'базичним' глаголима у оба поређена језика, претпоставља се да ће анализа показати знатну сличност проучаваног материјала у руском и српском језику.*

Кључне речи: *глаголи ненавидеть (друг друга) и мрзети (се), емоционални односи, вид, валентност, руски и српски језик.*

¹ Аутор је докторант на Филозофском факултету у Новом Саду. Имејл-адреса: tijana.balek@uns.ac.rs, tijana.balek@gmail.com.

² Рад је настао у оквиру пројекта *Стандардни српски језик: синтаксичка, семантичка и прагматичка истраживања* (бр. 178004), који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије и представља део истраживања спроведеног под менторством проф. др Владиславе Ружић у оквиру предмета *Теорија валентности: начела и примена* на докторским студијама академске 2017/18. године на Филозофском факултету у Новом Саду.

1. Увод

Предмет овог рада јесу глаголске лексеме које припадају групи тзв. психичких стања, односно једној од уже семантички спецификованих скупина у оквиру дате – оној којом се денотира емоционални однос међу учесницима одговарајућег комуникативног акта³ (уколико актанти имају обележје *живо+*) и/или (субјективни) став одређеног лица ка некој радњи/појави у свом (не) посредном окружењу. Прецизније, у фокусу наше анализе су аспектуална и синтаксичка својства глагола којима се исказује негативни емоционални однос, и то оних основних/базичних – *мрзети* (*се*) у српском и *ненавидеть* (*друг друга*) у руском језику. У раду ће бити размотрена наведена својства и граматичких деривата⁴ 'базичних' лексема, те утврђене сличности и разлике у том погледу у језицима који се пореде.

Циљ нашег рада је да се сагледају најпре семантичке, а потом видске и синтаксичке карактеристике глагола *ненавидеть* (*друг друга*) и *мрзети* (*се*), услед чега се у раду наводе речничке дефиниције⁵ посматраних лексема. С обзиром на сложеност лексичког значења језичког материјала, утврђује се евентуална специфичност видске семантике, односно валентност наведених глагола и њихових изведеница, тачније број допуна које изискују и начини њихове реализације у комуникативној ситуацији.

Корпус рада представљају следећи речници српског и руског језика: (1) *Речник српског језика Матице српске* (2011; даље JRMS); (2) *Словарь русского языка* (коришћена је електронска верзија чија је тачна приступна адреса дата на крају рада; даље MAS); (3) *Словарь современного русского литературного языка* (т. 2, 1951; т. 7, 1958; даље BAS); (4) *Новый словообразовательный словарь русского языка* А. Н. Тихонова (Tikhonov 2014); (5) *Етимологјски рјечник хрватског или српског језика* П. Скока (Skok knj. II, 1972; III, 1973); (6) *Речник српскохрватског књижевног језика* Матице српске (књ. IV, 1971; даље RMS); (7) *Руско-српски речник* Б. Станковића (2008; даље RSR); (8) *Речник српскохрватског књижевног и народног језика* (књ. VI, 1969; XIII, 1988; XIV, 1989; XVII, 2006; даље RSANU) и (9) *Речник глагола са допунама* (Petrović,

³ У зависности од тога да ли је реч о особи која поседује/осећа емоцију денотирану посматраним глаголима или пак о оној ка којој је негативна емоција усмерена, у раду се користе термини *експеријент* (у првом описаном случају) и *реципијент* (у другом). Уколико је негативно осећање усмерено ка инаниматној именици у најширем смислу те речи (предмету, појави и др.), њен денотат називамо *објектом*.

⁴ Средства и творбени процеси неће бити подробније коментарисани.

⁵ Измењене тако да се не наводе примери конкретног глагола уз одредницу. Међутим, понегде у анализи они јесу дати, посебно у случајевима архаичне (стилски маркиране) употребе.

Базични глаголи емоционалних односа с негативним денотативним значењем у руском и српском језику (ненавидеть : мрзети; ненавидеть друг друга : мрзети се)

Dudić 1989). Осим наведених речника, грађа је ексцерпирана из електронских корпуса српског (даље KSSJ), односно руског језика (даље NKRJ), и различитих књижевних дела (в. Изворе).

2. Емоције у систему глаголске лексике

Иако је улога језика пре свега преношење актуелних информација, рационална обрада (са)знања и њихова међугенерациска 'предаја', ови се процеси не одвијају без присуства *осећања, преживљавања, жеља*, те се њихов значај и лингвистичка тумачења не могу пренебрегнути (Shakhovskii 2008b: 13).⁶ Антропоцентричност језика условила је настанак и развитак *емоциологије* (рус. *эмотиология*), релативно младе интердисциплинарне научне гране засноване на различитим концепцијама и теоријама емоција (међу којима су филозофска, когнитивна, социјална, егзистенцијална итд.), а проблематика њихове вербализације све чешће долази у фокус савремених лингвистичких истраживања јер се емоцијама описује, осим менталне и вербалне, и невербална⁷ активност човека (Shakhovskii 2008b: 21, 24).

Лингвистичка средства којима се може описати субјективни став према каквом објекту стварности су различита. Наиме, емотивна компонента исказа може бити реализована, на пример, (1) одговарајућим типовима обраћања, када доминирају деминутивне и хипокористичне форме; (2) описним придевима или (3) синтаксичким конструкцијама⁸ (в. више код: Gorlo 2012). Осим наведеним прагматичко-синтаксичким средствима, проучавана компонента несумњиво може бити исказана и лексичким, у оквиру којих се налазе и глаголске лексеме. Оне, наиме, поседују способност денотирања како позитивног тако и негативног осећања, чије је категоријално обележје у односу на остале глаголе којима се може изразити *душевно стање* као надређена категорија, заправо, „учешће двају актаната: *првог* као носиоца одређеног душевног стања и *другог* као предмета или појаве која то стање изазива или на које се одређена емоција преноси” (Štrbac 2006: 80).⁹ Будући да је код посматраних глагола реч

⁶ О повезаности емоција и језика в. и код: Shakhovskii 2008a.

⁷ Првенствено се мисли на одговарајућу мимику и гестове који прате одређена емоционална стања.

⁸ Оне се могу повезати и са типовима обраћања, посебно уколико је реч о ускличним формама.

⁹ Прототип лексичко-семантичке групе глагола емоционалног садржаја, сматра Г. Штрбац, јесте глаголски пар *осетити/осећати* јер је његова семантика неспецификована, садржај им је празан, те захваљујући томе отвара место именској допуни која то значење спецификује, односно њихова се семантичка интерпретација своди на следећу дефиницију: *стећи / имати какво осећање* (Štrbac 2006: 82).

о денотирању емоционалних *односа*, они, истовремено, могу бити сврстани и у ширу скупину лексема којима се описују међуљудски односи (поред већ наведених душевних/психичких стања) јер се њима свакако исказују и субјективна доживљавања повезаности међу људима (в. Vaganova 2011), која се објективно манифестују у карактеру и начину међусобних утицаја у процесу заједничке људске активности и општења (према Frolova 2008: 8).

Стога је у литератури на руском језику предложена следећа класификација посматраног материјала: (1) глаголи емоционалних стања (рус. *волноваться, бояться, радоваться* // срп. *узбуђивати се, бојати се, радовати се*), (2) глаголи емоционалних односа (рус. *любить, презирать, гордиться* // срп. *волетти, презирати, поносити се*) (в. Iordanskaia 1970; Paducheva 2004), (3) глаголи емоционалног стања/расположења код којих је обавезна и *физичка* манифестација осећања (рус. *ликовать, хандрить* // срп. *ликовати, бити потиштен/обузет меланхолијом* (према RSR 2008: 918)), (4) глаголи емоционалног преживљавања (рус. *стерпевать, страдать, наслаждаться* // срп. *патити/мучити се/трпети* (RSR 2008: 830), *уживати [у нечему]* (RSR 2008: 393)) (в. Sharilova, Nureeva 2008: 206). Премда је у српском језику овај тип лексике знатно слабије проучаван, постоји слична подела: (1) глаголи емотивних односа (*волетти, мрзети, уважавати, чезнути*), (2) глаголи емотивних стања (*љутити се, туговати, патити*) и (3) глаголи каузираних емотивних стања (*бодрити, тешити, вређати*) (в. више код: Štrbac 2006: 73–102).

Дакле, лексеме које припадају групи емоционалних односа део су скупине којом се изражавају тзв. трајна стања, налазе се на периферији глагола емоционалне семантике, одликују се непоседовањем видског пара (Paducheva 2004: 275), и најчешће су двовалентни (Štrbac 2006: 84).

3. Особености глагола *ненавидеть (друг друга)* у руском и *мрзети (се)* у српском језику

3.1. Семантичке специфичности

Предмет наше анализе јесу, условно речено, базичне глаголске лексеме којима се може исказати негативни емоционални однос, и то су, како смо горе истакли, *ненавидеть (друг друга)* у руском језику и *мрзети (се)* у српском. Два наведена глагола, премда имају другачију формалну презентацију свога значења,

Базични глаголи емоционалних односа с негативним денотативним значењем у руском и српском језику (ненавидеть : мрзети; ненавидеть друг друга : мрзети се)

у семантичкој структури не показују изразитије разлике, осим већ поменуте формалне, лексичке 'стране'. Уп. речничке одреднице ових лексема:

Ненавидеть: *Испытывать ненависть к кому-, чему-нибудь* (BAS, т. 7, 1958: 984).¹⁰

Мрзети: I.1.a. (некога, нешто, ређе на некога, на нешто) *осећати мржњу према некоме или нечему, бити непријатељски расположен према некоме или нечему, тешко подносити некога или нешто*. **б.** (нешто, или са реченицом као допуном) *бити против нечега, ненаклоњен нечему, осећати одбојност, одвратност према нечему*. **2.** (безл., са логичким субјектом у акузативу) *не радо се одлучивати на нешто, немати воље, жеље за нешто*. **II.** ~ *се осећати узајамну мржњу, непријатељство, не трпети се, не подносити се* (RSANU, књ. XIII, 1988: 166).

Као што можемо приметити, глагол *мрзети (се)*¹¹ поседује сложенији лексикографски запис у односу на *ненавидеть*, а разлике постоје и у погледу формалних средстава која служе за изражавање реципрочности посматраних глагола у поређеним језицима. Наиме, у српском језику ју је могуће изразити морфемом *се (мрзети се)*, док се у руском у датој функцији употребљава сложена узајамно-повратна заменица *друг друга* (која је синонимична постфиксу *-ся* у одређеним класама глагола – *ненавидеть друг друга*).¹² Специфичност лексеме *мрзети* у односу на *ненавидеть*, осим већ поменутог начина изражавања реципрочности, јесте и чињеница да се може јавити у безличним конструкцијама (в. ниже). Ипак, без обзира на разлике у сложености лексикографског записа ових лексема и средстава којима се постиже узајамно значење, оне су семантички еквиваленти, а сматрамо их, како смо већ навели, и базичним глаголима с негативном емоционалном семантиком.¹³ Што се пак тиче формалног, лек-

¹⁰ Идентична дефиниција овог глагола наведена је и у MAS.

¹¹ Према RSR (2008: 413), то је једини преводни еквивалент глагола *ненавидеть*. Дата је тврђња на практичним примерима употребе ових лексема и потврђена (в. ниже).

¹² Уп. контекстуалне реализације посматраних лексема на српском језику у примерима (13), (14) и (15), чије се значење приликом превода на руски језик може адекватно представити једино употребом наведене сложене узајамно-повратне заменице. В. такође пример (25), где је на сличан начин описана узајамност једног од граматичких деривата глагола *мрзети*.

¹³ Разлог што ове лексеме називамо *базичним* јесте изражавање 'чистог' негативног осећања (*мржње*) без примеса других семантичких компонената, што није случај, примера ради, са њиховим контекстуалним синонимима какви су *презирати, гадити се, гнушати се* и сл. Ови последњи осим *мржње* у својој семантици поседују и неке додатне компоненте, али је она, рекли бисмо, интегрисана у значење сваког синонима. Другим речима, она је својеврсна *база* на коју се 'додају' нове семе, чиме се семантика глагола спецификује и негативно осећање углавном бива појачано.

сичког 'записа' семантичког садржаја посматраних лексема, на први поглед се може уочити да је реч о глаголима с различитим кореном. Наиме, корен руског глагола *ненавидеть* је **vid-*, те се стога може довести у везу с лексемама *завидети*, *завидан* и сл. у српском језику, којима се такође денотира непријатељска емоција усмерена ка одређеном реципијенту.¹⁴ С друге стране, глагол *мрзети* води порекло од прасловенског корена **mrz-* који се налази и у лексемама из температурног домена типа *мраз*, *мрзнути* (*се*) и сл.¹⁵

Дакле, када је о семантици посматраних глагола реч, можемо закључити да нису запажене битније разлике у поређеним језицима, осим, наравно, у погледу њеног формалног представљања, као и сложенијег лексикографског записа глагола *мрзети* (*се*) у односу на *ненавидеть* (*друг друга*). Међутим, то не утиче на пренос семантичког садржаја с руског језика на српски, што показују и примери (в. ниже).

3.2. Аспектуална и синтаксичка својства

3.2.1. Видска непарност

Аспектуална (видска) својства посматраних лексема су, показало се, умногоме слична. Наиме, како *ненавидеть* тако и *мрзети* припадају групи видски дефектних лексема, чија је особина поседовање само једног граматичког значења вида, односно посматрани глаголи имају само форме несвршеног вида (даље НСВ). Другим речима, будући да имају дефектну видску парадигму, глаголима овог типа могу се изражавати само оне ситуације карактеристичне за НСВ: неограниченост радње било спољашњом или унутрашњом границом, нецеловитост и процесуалност ситуације у циљу евентуалног достизања одговарајуће крајње тачке (циља) радње (према Shvedova 1980: 583). Дакле, лексеме овог типа налазе се ван система видске парности (Zalizniak, Shmelev

¹⁴ Уп. код П. Скока забележен глаголски придев трпни *навидан* у значењу 'онај који мрзи' (Skok кпј. III, 1973: 586), а који је по форми и најприближнији инфиниву глагола *ненавидеть* у руском језику. Г. Штрбац (Štrbac 2006: 85) наводи да је значење глагола *навидети* с допуном у дативу у српском језику 'имати осећање зависти према некоме'. Као што се може приметити, постоје разлике међу наведним лексемама, али се обема денотира негативан емоционални однос.

¹⁵ Како видимо, хладноћа, инкорпорирана у семантичку структуру лексема с датим кореном, метафоричним преносом значења примењена је и у овом домену. Уп. *хладан*, *нетрпељив однос* = *мрзети* насупрот *топлом*, *срдачном* = *волетти*; *имати симпатије*.

Базични глаголи емоционалних односа с негативним денотативним значењем у руском и српском језику (ненавидеть : мрзети; ненавидеть друг друга : мрзети се)

2000: 83) и не могу изражавати значења карактеристична за СВ¹⁶, а глаголи емоционалних односа само су једна од семантичких скупина лексема које такво својство испољавају (в. више код: Shvedova 1980: 592–595). Експлицитно издвајање видски непарних глагола омогућено је управо захваљујући семантичкој валентности, односно тзв. синтаксичком критеријуму, на основу којег су издвојене три семантичко-синтаксичке групе видски дефектних глагола, где припадају и непарни глаголи НСВ с неколиким подгрупама (Maslov 1948: 303–316). Наиме, лексеме које у раду проучавамо припадају тзв. обрасцу рус. *плакать* (срп. *плакати*) с општим карактеристикама: немогућност 'чисте перфективизације', радња се не може посматрати као краткотрајна; глаголска ситуација не подлеже моментализацији и поседује унутрашњу неограниченост (Maslov 1948: 308, 310).

3.2.2. Валентност

С обзиром на релативно једноставну семантику оба посматрана глагола (што је могуће запазити на основу горенаведених речничких одредница), они се, како је уочено, не одликују ни развијеним синтаксичким карактеристикама, односно у већини случајева су двовалентни.¹⁷ То значи да изискују, с једне стране, допуну којом се лексикализује *експеријент* негативног осећања (најчешће је реч о аниматним именицама или пак заменицама које упућују на особу, што је по правилу лако уочљиво из контекста), а са друге – *реципијент* (уколико је реч о *живом*+) или *објекат* ка којем је негативно осећање усмерено (превасходно је реч о исказивању свог става према одређеним ситуацијама, предметима, појавама и сл.). У таквим је случајевима експеријент граматикализован номинативом, а реципијент беспредлошким акузативом, што се поштује у оба поређена језика. Уп. примере на руском језику и њихов превод на српски:

(1) «[...] *я ненавижу эту его доброту*», – *подумала она* (АКг 7). // »[...] *ја мрзим ту његову доброту*«, *помисли она* (АКs 14).

(2) «*Нет, она ненавидит меня. Она не простит*», – *подумал он* (АКг 8). // »*Не, – помисли он – она ме мрзи, неће ми опростити.*« (АКs 16).

(3) «*Всех ненавижу, и вас, и себя*», – *отвечал его взгляд...* (АКг 30). // »*Мрзим све, и вас и себе*«, *одговори његов поглед* (АКs 60).

¹⁶ Иако се посматраним лексемама додају творбени афикси, при чему у првом реду мислимо на префиксе, код глагола овога типа није реч о префиксацији у функцији перфективизације (в. Šarić 2011), јер долази до промене лексичког значења мотивне речи. Дакле, премда може деловати да су такви глаголи видски парови, они то ипак нису јер се њима не означавају исте ситуације.

¹⁷ О валенцијским особеностима глагола с емоционалним садржајем в. код: Štrbac 2005.

- (4) [...] *она* готова была любить Левина и ненавидеть Вронского (АКг 69). // [...] да би *она* сад била готова да воли Лєвина и мрзи Вронског (АКs 142).
- (5) Уже ребенка он давно не желал. Он теперь ненавидел этого ребенка (АКг 387). // Дете већ одавно не жели. Он сад мрзи то дете (АКs 783).
- (6) Он не то что охладел к ней, но он ненавидел ее, потому что любил другую женщину, – это было ясно (АКг 407). // Не само да је охладнео према њој, него ју је мрзео, јер је волео другу жену – то је јасно (АКs 822).
- (7) То она думала о том, [...], как мучительно она любит и ненавидит его, и как страшно бьется ее сердце (АКг 414). // А мислила је и о томе [...] и како га мучно и воли и мрзи, и како јој страшно куца срце (АКs 838).

Дакле, уочавамо да је глаголом *ненавидеть* и његовим еквивалентом *мрзети* исказан емоционални однос двају актаната који је несумњиво лош, непријатан. С обзиром на то да се ради о наративном тексту, у свим наведеним примерима је експеријент лексикализован личним заменицама – *я, она, он* у руском, односно *ја, она, он* у српском језику. У примеру (3) експеријент није лексикализован именичком или заменичком речју, али на лице упућују флективна средства употребљена за грађење личног глаголског облика, тачније наставци за прво лице једине презенте: *ненавижу / мрзим*, те је јасно да сам експеријент износи свој став у погледу негативног осећања ка реципијентима. Наведени пример специфичан је и по томе што је експеријент у датом контексту истовремено и један од реципијената (уп. *и вас, и себя / и вас, и себе*).

Као што видимо, негативно осећање је у горенаведеним примерима усмерено на аниматне појмове лексикализоване заменицама *меня, и вас, и себя, ее, его* у руском језику и *ме, и вас и себе, ју, га* у српском; док је у примерима (4) и (5) употребљен антропоним у акузативу *Вронского / Вронског*, односно синтагма у чијем су саставу показна заменица и именица: уп. *этого ребенка / то дете*. Осим тога, у својству допуне глаголу *ненавидеть* може се јавити и апстрактна именица и то са супротним 'емоционалним' значењем, што показује пример (1), у којем је као реципијент негативне емоције употребљена именица *доброта*, чиме је постигнут оксиморон → *мрзети доброта*.¹⁸ Глагол *мрзети* специфичан је по томе што може имати допуну у виду реченице, којом се експлицира са-

¹⁸ Сличан стилски ефекат означавања негативног осећања у високом степену постиже се и уколико се употреби устаљени израз *мрзети из дубине (дна) душе: Купих онда једно пет кила погрешних новина и укривлених речи, мада их мрзим из дубине душе* (ВЈА 55). Као што видимо, додатак глаголу *мрзети* у овом контексту јесте адвербијал места *из дубине душе*, чиме је интензивирано негативно осећање. Могли бисмо рећи да у наведеном примеру посебно долази до изражаја колизија у семантици речи *душа* и *мрзети*, јер се *душа* посматра као извор свега доброг (уп. *душа од човека*), али у оваквом споју, као што смо истакли, означава да је реч о великом

Базични глаголи емоционалних односа с негативним денотативним значењем у руском и српском језику (ненавидеть : мрзети; ненавидеть друг друга : мрзети се)

држај према којем се гаји негативан став, као и по томе што се може јавити у безличној форми. Руски глагол *ненавидеть* не може се употребити у безличном облику нити поседује реченицу у својству допуне. С друге стране, у руском језику се чешће употребљава инфинитивна допуна, за разлику од српског у којем је она територијално маркирана, те доминира конструкција *да + презент*, уп.: *Моя проблема заключается в том, что я ненавижу читать книги // Мой проблем је то што ја мрзим да читам [мрзим читати] књиге; Она ненавидит разговаривать с посторонними // Она мрзи да разговара [мрзи разговарати] с непознатима.*¹⁹ Уз безлично употребљени глагол *мрзети*, као што показују доленаведени примери, субјекат може бити једино логички – у акузативу, а обично је исказан заменицом, те ужи контекст ретко упућује на агенса (осим у примеру (10), у којем је агенс дат у виду антропонима). Уп.:

(8) „Иди, дете, среди то – мене мрзи.” (ВЈА 26). (9) Некако ме је мрзело да се дружим са било ким, сем са Мишелином (ВЈА 77). (10) Пошто га мрзи да троши струју, дрва и угља, *Аца Кеџ*, иначе, пред Нову годину обавезно одлази малчице у болницу... (ВЈА 151). (11) Море, чисто ме мрзи да причам, то треба видети (LLP 50). (12) [...] дотле сам јео у својој соби, јер ме је мрзело облачити се (LLP 104).

Као што је горе наведено, посматране базичне глаголске лексеме с негативним емоционалним значењем разликују се у погледу начина исказивања реципрочности, којом се имплицира множина актаната који 'деле' негативни емоционални однос. У руском језику се узајамност посматраног глагола постиже употребом сложене узајамно-повратне заменице *друг друга*, док у српском информацију о датој семантичкој компоненти садржи морфема *се*. Међутим, реципрочност глаголске семантике у српском језику може бити додатно наглашена уколико се употребе изрази типа *међусобно, један другог* или *један другом*²⁰, како је у (13), премда се не јавља у функцији допуне глаголу *мрзети се*. Уп.:

(13) [...] смишљају пакости један другом, мрзе се, гложе око будалаштина и небулозних шала... (KSSJ). (14) [...] антропоморфне представе о боговима који, наводно, улазе у међусобне ратове, мрзе се и воле... (KSSJ). (15) Под маскама смо сви, и мрзимо се. Сви смо једном отровани, у нама је некадањи човек (KSSJ).

интензитету мржње ка некоме. У руском језику реч је о изразу са сличним компонентама – *ненавидеть ото всей души*.

¹⁹ Могуће је у сличним контекстима употребити и негирани облик глагола *воleti*, али тада је исказивање негативног става према нечему ублажено. Осим тога, када је инфинитив допуна глаголима *ненавидеть/мрзети*, у реченици је присутан само *објекат* (*живо-*).

²⁰ Што се на руски језик може пренети једино помоћу горенаведене сложене узајамно-повратне заменице *друг друга*: *ненавидеть друг друга*.

Поред тога, у примерима на српском језику уочено је да неодређена заменица *ишта* може бити допуна глаголу *мрзети се*, којом је означен реципијент осећања посматраног глагола, где је употребљен и просентенцијализатор анафорско-катафорског типа *то*, уп.: (16) *Е, ако мој матори ишта мрзи на свету, то је баш та пасмина!* (ВЈА 108).

4. Аспектуално-синтаксичка својства деривата посматраних глагола

4.1. У погледу деривационог потенцијала базичних глагола којима се денотира негативан емоционални однос/став према коме/чему, уочене су знатне разлике у поређеним језицима. Наиме, у руском језику, према подацима изнетим у деривационом речнику Тихонова (Тikhонов 2014), лексема *ненавидеть* не поседује граматичке деривате. С друге стране, у осталим консултованим речницима – MAS и BAS (т. 2, 1951: 581–582) – наведено је да овај глагол поседује један дериват: *возненавидеть*.²¹ Насупрот лексеми од које је настала, ова изведеница, добијена додавањем префиксалног форманта *воз-*²² на основни глагол, одликује се поседовањем искључиво форми СВ, нема семантику процесуалности, инхерентно јој је моментално/тренутно достизање циља радње (радња се после тренутка остварења циља наставља, али прелази у нову, измењену фазу). Овај је глагол према своме видском садржају, условно говорећи, антоним мотивне лексеме *ненавидеть*. *Возненавидеть* 'покрива' у српском језику значења чак два глагола деривирани од лексеме *мрзети* – *замрзети* и *омрзнути* (в. RSR 2008: 92). Уп.:

(17) *Молодой нервный человек, служащий в окружном суде, сидевший против него, возненавидел его за этот вид* (АКг 58). // *Један нервозан младић, судски чиновник, који је седео према њему, омрзну га због тога изгледа* (АКs 118).

²¹ *Почувствовать ненависть, проникнуться ненавистью к кому-, чему-либо*. Забележено је да се овај глагол може употребити у оквиру устаљених израза *возненавидеть кого-либо всеми силами души, насмерть* (срп. (за)мрзети некога из дна душе, свим силама мрзети кога) (BAS, т. 2, 1951: 581–582).

²² Овај формант се најчешће додаје глаголима емоционалне семантике код којих маркира инхативност и архаичан је – припада високом стилу (в. Shvedova 1980: 597). С обзиром на то да је употребљени префикс стилски обојен, могли бисмо рећи да и глагол поседује одређени степен маркираности, премда то није наведено у консултованим речницима. Исто тако, имајући у виду дистрибуцију српских преводних еквивалената *замрзети* и *омрзнути* у коришћеном корпусу књижевних дела, можемо рећи да и дате лексеме поседују извесну стилску обојеност, иако се у RSR (в. RSR 2008: 92) оба глагола наводе као равноправни аналогони глаголске лексеме *возненавидеть*.

Базични глаголи емоционалних односа с негативним денотативним значењем у руском и српском језику (ненавидеть : мрзети; ненавидеть друг друга : мрзети се)

(18) [...] и она *только еще больше возненавидит меня*, как и должно быть (АКг 176). // [...] и она *би ме само выше омрзнула*, и тако би морало бити (АКс 355).

(19) [...] и я *хотела возненавидеть тебя* и не могла забыть про ту, которая была прежде (АКг 225). // [...] и я *сам хотела да тебе омрзнем*, а нисам могла да заборавим ону која је пре била (АКс 453).

(20) [...] она знала, что за его холодный тон при упоминании об этом она возненавидит его (АКг 289). // [...] знала је да би за *омрзнула због хладног тона* с којим би он примио разговор о томе (АКс 585).

Примећујемо да се у свим наведеним примерима (што је уједно и апсолутни број употребе овог глагола у датом књижевном делу) *возненавидеть* на српски језик преводи лексемом *омрзнути*. Ради се, како је речено, о осећању мржње које се јавља тренутно, што значи да је сама процесуалност онемогућена, као и да је циљ глаголске радње самим изазивањем овог осећања код експеримента и достигнут (али не нестаје трајно јер прелази у нову фазу). Попут већине анализираних глагола емоционалних односа у овом раду, *возненавидеть* је такође двовалентан а на позицији субјекта могу се наћи искључиво именице *живо+*, док реципијент може бити како аниматан тако и инаниматан. У нашем корпусу доминирају реципијенти с обележјем *живо*, који су формално изражени заменицама у акузативу (уп. горе: *его/га, меня/ме, тебя/тебе* итд.). Специфичан случај у погледу валенцијског потенцијала глагола *возненавидеть* уочен је у контекстуалним реализацијама описаним у примерима (17) и (20); тачније, уколико постоји експликација каузације негативног осећања, тада глагол може, строго условно узевши, бити и тровалентан. У наведеним примерима то је описано конструкцијама са узрочним значењем: акузативним синтагмама са предлогом *за* у руском – *за этот вид* (17) и *за его холодный тон* (20), односно генитивним са предлогом *због* у српском језику – *због тога изгледа* (17) и *због хладног тона* (20).

4.2. С друге стране, творбени потенцијал глагола *мрзети* знатно је продуктивнији од руског семантичког еквивалента, с напоменом да су поједини деривати стилски обележени у савременом српском језику или имају нижу фреквенцију. Форманти којима се деривати посматране лексеме изводе и који учествују у промени како лексичког тако и видског значења су префикси *за-*, *на-*, *по-* и *о-* (уз спорадичне случајеве проширења основе суфиксом *-ну-*), приликом чега настају глаголи: *замрзети, намрзети, намрзнути, омрзнути* и *помрзети*. Наведене лексеме, као што је и са *возненавидеть* случај, припадају једновидским глаголима СВ, односно немају видског корелата НСВ.

4.2.1. Значење лексеме *замрзети*²³ је лексички модификовано префиксом *за-*, те припада инхоативном/ингресивном начину глаголске радње (даље НГР) којим се маркира почетна фаза у вршењу неке сложеније и (углавном) вишеетапне радње (в. нпр. Zalizniak, Shmelev 2000; Toshovich 2009). Осим синтетички, у домену саме глаголске лексеме помоћу наведеног префиксалног форманта, фазно значење инхоативних глагола могуће је изразити и аналитички – употребом (1) сложеног (аналитичког) предиката чији је интегрални члан глагол *почети*, који у таквим спојевима манифестује своју непунозначност и маркер је фазности одговарајуће ситуације, и (2) мотивном лексемом *мрзети* у својству управног члана. Будући да *почети* има свој парњак НСВ *почињати*, уколико се инхоативност реализује на овај начин, условно можемо рећи да је ово једна од могућности за изражавање граматичког значења НСВ код глагола без парњака дате видске садржине.²⁴

У погледу синтаксичких својстава посматрани глагол се понаша као и остали чија је валентност била предмет проучавања у овом раду. Другим речима, овај је глагол такође двовалентан (како у примарном тако и у секундарном значењу); у савременом српском језику се најчешће јавља с допуном којом се граматикује реципијент негативне емоције акузативом без предлога. Уп.:

- (21) *И ту га тако страшно замрзим да не бисте веровали колико!* (ВЈА 50).
(22) *Могу вам рећи да сам ту и замрзела дочеке Нових година, на часну реч!* (ВЈА 149). (23) *И кога чаршија једном замрзи, дубоко и огорчено, тај мора да падне...* (KSSJ). (24) *Замрзи ме, Мери, узвикну он безгласно, замрзи ме, попут осталих!* (KSSJ).²⁵

Осим тога, иако сам глагол *замрзети* није стилски обојен, могуће је да се јави у оквиру конструкција које јесу стилски маркиране. То је, наиме, случај уколико је реципијент граматикује допуну у акузативу с предлогом

²³ I.1.a. (некога, нешто, или на некога, на нешто) *почети мрзети, омрзнути, почети осећати мржњу* (према некоме, нечему). б. *омразити* (некога или нешто некоме), *учинити да неко некога омрзне*. 2. *немати воље, олењити се, бити немаран, нехатан*. II. ~ се уз. *повр. од замрзети* (I, 1a) (RSANU, књ. VI, 1969: 153).

²⁴ Уколико се употреби глагол *почињати* уместо свог парњака СВ као маркер фазности у оквиру аналитичког предиката, тада глаголска ситуација добија итеративну интерпретацију (повнављање почетне фазе одговарајуће радње). У нашем случају се то може интерпретирати као 'изнова/поново осећати мржњу'.

²⁵ У свим наведеним примерима би се ситуација денотирана инхоативним глаголом *замрзети* могла представити и аналитички, на један од следећа два начина: (1) *почети + мрзети* или (2) *почети + да + мрзети*, нпр.: *И ту га страшно почнем мрзети / почнем да мрзим...; Могу вам рећи да сам ту и почела мрзети / почела да мрзим дочеке...; Почни ме мрзети / Почни да ме мрзиш, Мери...*

Базични глаголи емоционалних односа с негативним денотативним значењем у руском и српском језику (ненавидеть : мрзети; ненавидеть друг друга : мрзети се)

на, која има архаичан призив, односно није карактеристична за савремени језик. Уп.:

(25) *Премда су они били пријатељи од дјетињства, замрзише један на другога.* (26) *Замрзио је на сав свијет, на све људе.* (27) *Само [је] човјеку дано да може да замрзи на свој живот.* (28) *Откад сам с њиме и у кући му, и на сунце сам замрзила.*²⁶

Субјекат може бити и логички, на пример у дативу, како је у (27), када се ради о опису туђег осећања (наративни поступак), на што директно и упућује допуна граматикизована дативом. Посматрани глагол поседује и рефлексивну форму – *замрзети се* – када је реципрочан те изискује најмање два актанта, код којих је негативно осећање узајамно. Семантика реципрочности присутна је и у примеру (25), иако није употребљена рефлексивна форма глагола, где је на дату значењску компоненту указано аналитички, употребом израза *један на другога*. Потребно је такође нагласити да рефлексивност и реципрочност не утичу на инхоативну интерпретацију посматране лексеме, као ни на њено аналитичко изражавање помоћу сложеног предиката с глаголом *почети*.

4.2.2. Деривати *намрзети (се)* и *намрзнати* такође имају једноставну семантичку структуру и немају пара НСВ. Њихово је значење готово идентично, уп. RSANU књ. XIV (1989: 148):

Намрзети I. в. *намрзнати*¹ II. ~ се (некога, нечега) *дуго времена мрзети некога или нешто, потпуно омрзнати* (некога, нешто). **Намрзнати¹ I.** (некога, нешто ређе на некога, на нешто) *осетити мржњу према некоме, нечему, омрзнати, замрзети.* **2.** (некоме) *постати мрзак, омрзнати.*

Примећујемо да лексема *намрзети* у рефлексивној форми припада сативном НГР, првенствено захваљујући семантичкој компоненти *потпуно (до краја)*, док *намрзнати* у примарном значењу припада семелфактивним глаголима (уп. деривациони суфикс *-ну-* који имплицира тренутно извршење радње). Дата два глагола се не одликују сложеностју ни када се ради о њиховој валенцијској структури. Наиме, *намрзнати¹* је двовалентан с допуном граматикизованом у беспредлошком акузативу (ређе с предлогом *на*) или у дативу. Посматрани глагол је у (32) управни члан предиката уз модал *желети*. Уп.:

(29) *Он намрзну сам себе што је одбацио прилику за измирење коју му је Беки била пружила* (KSSJ). (30) *И после као да на све намрзну. Као да ништа није хтео да види* (KSSJ). (31) *Дипутин га напослетку толико намрзну да није био у стању од њега поглед на одвоји* (KSSJ). (32) *И не бих желео да ме*

²⁶ Примери су преузети из речничке одреднице глагола *замрзети* из RSANU.

намрзну и да истерају своју пизму на мени свакојаким ујдурмама и смица-лицама (KSSJ). (33) Ако би је [пошту] баш и отворили, они би то чинили без трунке радозналости, са таквом равнодушношћу, да би Коцету сигурно живот намрзао, кад би цео свет био такав.²⁷

Рефлективна варијантна форма глагола – *намрзети се* – изискује да допуна буде у генитиву, уколико је акценат на дужини трајања радње денотиране по-сматраном лексемом, када је она имплицитно дуготрајна²⁸: (34) *За две године имала је времена да их се намрзи и да се привикне на њих.*²⁹

4.2.3. Нешто сложенију семантичку структуру има глагол *омрзнути*¹, који је, рекли бисмо, специфичан у односу на горе анализирани јер поседује у одређеном степену каузативно значење (посебно у 2. и 3. значењу, в. доле), те би његов семантички запис могао бити „изазвати у некоме осећање према некоме или нечему” (Štrbac 2006: 97). Попут претходно коментарисаних глагола, и *омрзнути*³⁰ припада једновидским СВ и у већини својих значења је двовалентан с допуном у беспредлошком (ређе предлошком) акузативу, док је субјекат граматикализован номинативом или дативом (логички; в. (39), (40), (41)). Уп.:

(35) *За један дан сам кадар и најбољег човека оморзнути: једног зато што за ручком једе; другог зато што има кијавицу...* (KSSJ). (36) *Он ће нас оморзнути... Милошу, Милошу, ја сам врло несрећна* (KSSJ). (37) *Можда ћеш и ти ускоро остати без лепоте и господарица ће те оморзнути* (KSSJ). (38) *Поп Вујица оморзе на учитеља Грујицу*. (39) *Свој је браћи својој оморзнуо*; (40) *Онда ће бити да сам ти оморзнуо*; (41) *Оморзнуо му живот.*³¹

4.2.4. *Помрзети* (у варијантном облику *помрзити*), има најмање развијену семантику од свих анализираних деривата лексеме *мрзети*. У *Речнику српскохрватскога књижевног језика* Матице српске (RMS, књ. IV, 1971: 686)

²⁷ Овај пример преузет је из речничке одреднице у RSANU.

²⁸ Не ради се о реципрочности јер, будући да је у питању сативни глагол, морфема *се* нема улогу маркирања међусобног осећања.

²⁹ Преузето из речничке одреднице у RSANU.

³⁰ I. I. (некога, нешто, ређе на некога, на нешто) *замрзети* (некога, нешто), *осетити мржњу* (према некоме, нечему). 2. (некоме) а. *постати мрзак, антипатичан, немио*. б. *досадити, додијати, дојадити*. 3. а. (некоме нешто или некога) *учинити да неко некога или нешто замрзи; створити мржњу, омразу између два или више лица*. б. (некога) *довести у стање међусобне нетрпеливости, мржње*. II. ~ се 1. уз. *повр. оморзнути једно друго*. 2. *повр. постати мрзовољан, онерасположити се, снуждити се, онесвестити се, почети се досађивати*. 3. (некоме) *постати мрзак, одвратан, огадити се* (некоме) (RSANU, књ. XVII, 2006: 657).

³¹ Преузето из RSANU.

Базични глаголи емоционалних односа с негативним денотативним значењем у руском и српском језику (ненавидеть : мрзети; ненавидеть друг друга : мрзети се)

наведено је следеће значење:³² **Помрзити** – *осетити мржњу, бити испуњен мржњом према коме, омрзнати. ~ се уз. повр.*

Ова глаголска лексема припада делимитативном НГР, нема видски парњак НСВ и означава временски ограничено (најчешће кратко) трајање ситуације, чија оцена може бити позитивна, негативна или неутрална (о томе в. више код: Ivanović 2015). Имајући у виду пре свега семантику мотивне, па и изведене лексеме, сматрамо да је оцена трајања овог глагола негативна, односно да се одликује краткотрајношћу. Осим у семантичком, овај је глагол и у валенцијском домену 'неразвијен' – двовалентан је и јавља се уз обавезну допуну у акузативу, док је, као и већина анализираних глагола, у рефлексивној форми реципрочан (у примеру (44) наведена компонента је додатно наглашена изразом *међу собом*; в. ниже). Такође, дати глагол је стилски маркиран (архаичан), што потврђује чињеница да у *Корпусу савременог српског језика* (KSSJ) и у књижевним делима из којих су ексцерпирани примери није пронађен нити један случај употребе овог глагола, те их стога наводимо из горенаведене речничке одреднице дате у RMS:

(42) *Немој мене, стрико, помрзјети.* (43) [Дувала и Вртирепа] *слабо је* [Бакоња] *цијенио ... те га највише зато и помрзише.* (44) *Поједина племена се помрзе и посвађају међу собом.*

5. Закључак

Анализа аспектуалних и синтаксичких карактеристика двају глагола емоционалних односа с негативним денотативним значењем у руском и српском језику – *ненавидеть* (*друг друга*) и *мрзети* (*се*), условно названих базичнима, као и њихових деривата, омогућила нам је да потврдимо хипотезу изнету у уводним деловима рада у погледу знатне сличности посматраног материјала. Она се, наиме, осим у семантици, испољава у погледу видске дефектности, као и у погледу броја допуна и начина њихове граматикализације у поређеним језицима. Међутим, упркос наведеним сличностима, уочено је да је лексикографски запис посматраних глагола у српском језику знатно садржајнији, али и да се готово идентичан семантички садржај различито формално (лексички) презентује, на основу чега можемо рећи да се ради о својеврсним међујезичким хетеронимима, што се посебно односи на мотивне лексеме *ненавидеть* и *мрзети*.

³² У једнотомном *Речнику српскога језика* Матице српске (JRMS 2011) овај се глагол не наводи.

Дакле, посматрани глаголи (и мотивни и деривирани) углавном су дво-валентни, експеријент (с обавезним обележјем *живо+*) најчешће је граматикализован номинативом, реципијент генитивом, дативом или акузативом, а објекат ка којем је негативно осећање усмерено искључиво акузативом. Међутим, уочено је да, строго условно узевши, проучавани глаголи могу бити и тровалентни и то једино уколико је у питању адвербијална допуна са значењем узрока типа *због / из-за* и сл. Када је пак о видској дефектности реч, уочили смо да *ненавидеть* (*друг друга*) и *мрзети* (*се*) припадају једновидским глаголима НСВ, прецизније, једној уже спецификованој скупини лексема – тзв. обрасцу *плакати* (в. Maslov 1948). С друге стране, деривациони опсег посматраних глагола знатно је продуктивнији (шири) у српском, али је промена видске семантике код граматичких деривата присутна у оба поређена језика. Наиме, додавањем префиксалних форманата мења се не само лексичко значење већ и граматичко значење вида, тако да сви деривати – *возненавидеть*, *замрзети*, *омрзнути*, *намрзети се* и др. – за разлику од мотивних, припадају групи једновидских глагола СВ. Они, дакле, не поседују својство процесуалности, а циљ радње је претежно моментално достигнут самим изазивањем одговарајућег осећања код експеријента и његовим усмерењем на реципијента/објекат. Поред модификација лексичког и граматичког значења, употребом различитих префиксалних и/или суфиксалних форманата долази и до промена у погледу стилске маркираности деривираних глаголских лексема у односу на мотивне, те до различите фреквенције њихове употребе у српском и руском језику. Наиме, глагол *помрзити* је архаичан, док *замрзети* може да се јави у оквиру конструкције с допуном у акузативу с предлогом *на*, која се може сматрати архаичном јер није карактеристична за савремени стандардни језик. Уочено је такође и то да промена видске семантике не утиче на валентност, те да деривати задржавају рекцијска обележја полазних лексема.

Специфична синтаксичка својства, показало се, има глагол *мрзети*, који се у нереклексивној форми може употребити у безличним конструкцијама. Дата особина није уочена код других глаголских лексема у српском језику, док у руском ниједан од анализираних глагола не може да се нађе у оквиру сличних конструкција. Поред тога, потребно је нагласити да базичне глаголске лексеме којима се означава негативни емоционални однос у српском језику поседују, условно речено, међусобно условљене компоненте рефлексивности (в. више код: Ђтгвас 2007) и реципрочности, које су најчешће формално изражене морфемом *се*. Насупрот томе, семантичка компонента реципрочности мотивне лексеме *ненавидеть* у руском језику постиже се независно од рефлексивно-

Базични глаголи емоционалних односа с негативним денотативним значењем у руском и српском језику (ненавидеть : мрзети; ненавидеть друг друга : мрзети се)

сти³³, употребом одговарајућих лексичко-граматичких средстава – сложеном узајамно-повратном заменицом *друг друга* (*ненавидеть друг друга*). На тај начин се успоставља семантичка кореспонденција двају глагола у језицима који се пореде, упркос другачијим формалним средствима 'представљања' узајамности.

Извори

1. АКр – Толстой, Л. Н., *Анна Каренина*, доступно на: <http://a-karenina.ru/files/book.pdf> (приступљено 3. 2. 2018).
2. АКс – Tolstoj, L. N., *Ana Karenjina*, доступно на: <http://www.umetnickaskolanic.com/wp-content/uploads/2017/09/Lav-Nikolajevič-Tolstoj-Ana-Karenjina.pdf> (приступљено 3. 2. 2018).
3. БАС – Чернышев, В. И. (1951, 1958), *Словарь современного русского литературного языка*, т. 2, т. 7, Москва–Ленинград: Издательство Академии наук СССР.
4. БЈА – Капор, Момо, *Белешке једне Ане*, доступно на: <http://www.antologijasrpskeknjizevnosti.rs> (приступљено 3. 2. 2018).
5. ЈРМС – Николић, Мирослав (ур.) (2011), *Речник српскога језика*, Нови Сад: Матица српска.
6. КССЈ – *Корпус савременог српског језика* на Математичком факултету Универзитета у Београду, доступно на: <http://www.korpus.matf.bg.ac.rs/korpus/login.php> (приступљено 20. 2. 2018).
7. ЛЛП – Лазаревић, Лаза, *Приповетке*, доступно на: <http://www.antologijasrpskeknjizevnosti.rs> (приступљено 3. 2. 2018).
8. МАС – Евгеньева, А. П. (1999), *Словарь русского языка в четырех томах*, Москва: Русский язык, доступно на: <http://feb-web.ru/feb/mas/MAS-abc/default.asp> (приступљено 1. 2. 2018).
9. НКРЈ – *Национальный корпус русского языка*, доступно на <http://ruscorpora.ru/search-main.html> (приступљено 19. 2. 2018).
10. Петровић, Владислава, Коста Дудић (1989), *Речник глагола са допунама*, Београд – Нови Сад – Сарајево: Завод за уџбенике и наставна средства – Завод за издавање уџбеника – СОУР „Свјетлост”/ООУР Завод за уџбенике и наставна средства.
11. РМС – *Речник српскохрватскога књижевног језика* (1971), књ. IV, Нови Сад: Матица српска.
12. РСАНУ – *Речник српскохрватског књижевног и народног језика* (1969, 1988, 1989, 2006), књ. VI, XIII, XIV, XVII, Београд: Институт за српскохрватски – Институт за српски језик.

³³ Не постоји облик датог глагола с постфиксом *-ся* (**ненавидеться*) којим се изражава рефлексивност у руском језику.

13. РСР – Станковић, Богољуб (2008), *Руско-српски речник*, Нови Сад: Прометеј.
14. Тихонов, А. Н. (2014), *Новый словообразовательный словарь русского языка для всех, кто хочет быть грамотным*, Москва: АСТ.

Литература

1. Ваганова, С. Б. (2011), „Проблема классификации глаголов лексико-семантической группы «межличностные отношения», *Вестник Краунц, Серия «Гуманитарные науки»*, № 1 (17), 141–144.
2. Горло, Е. А. (2012), „Эмотивные референции”, *Вестник Нижегородского университета им. Н. И. Лобачевского*, № 5 (3), 20–26.
3. Зализняк, Анна А., А. Д. Шмелев (2000), *Введение в русскую аспектологию*, Москва: Языки русской культуры.
4. Иорданская, Л. Н. (1970), „Попытка лексикографического толкования группы русских слов со значением чувства”, *Машинный перевод и прикладная лингвистика*, № 3, Москва [МГПИИЯ им. М. Тореза], 3–26.
5. Ивановић, Милена (2015), „Оцена трајања делимитативних ситуација у украјинском језику”, *Славистика*, XIX, 145–153.
6. Маслов, Ю. С. (1948), „Вид и лексическое значение глагола в русском литературном языке”, *Известия АН СССР, Серия литературы и языка*, Т. 7, № 4, 303–316.
7. Падучева, Е. В. (2004), *Динамические модели в семантике лексики*, Москва: Языки славянской культуры.
8. Тошович, Бранко (2009), *Способы глагольного действия в сербском, хорватском и бошняцком языках*, Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
9. Фролова, М. В. (2008), *Функционирование глаголов межличностных и социальных отношений в произведениях русской литературы 20-х гг. XX в. (на материале текстов А. П. Платонова и М. А. Булгакова)*, автореф. дис. канд. филол. наук. Волгоград.
10. Шапилова, Н. И., К. А. Нуреева (2008), „Эмоционально-экспрессивная глагольная лексика в художественном дискурсе В. П. Астафьева”, *Вестник КемГУ*, № 2, 206–210.
11. Šarić, Ljiljana (2011), „Prefiksi kao sredstvo perfektivizacije: semantički prazne jedinice?” *FLUMINENSIA*, 23, 7–20.
12. Шаховский, В. И. (2008а), *Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка*, Москва: Издательство ЛКИ.
13. Шаховский, В. И. (2008б), *Лингвистическая теория эмоций*, Москва: Гнозис.
14. Шведова, Н. Ю. (1980), *Русская грамматика*, т. I, Москва: Наука.
15. Штрбац, Гордана (2005), „Прилог изради речника валенције глагола емоционалног садржаја”, *Прилози проучавању језика*, књ. 36, 173–196.

Базични глаголи емоционалних односа с негативним денотативним значењем у руском и српском језику (ненавидеть : мрзети; ненавидеть друг друга : мрзети се)

16. Штрбац, Гордана (2006), „О валентности глагола емоционалног садржаја у српском језику”, *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*, књ. XLIX/2, 73–102.
17. Штрбац, Гордана (2007), „Рефлексивна употреба глагола емоционалног садржаја у српском језику”, *Годишњак Филозофског факултета у Новом Саду*, књ. 32, 341–353.

Original research article
UDC 811.161.1'367.625.1/.2:811.163.41
DOI 10.21618/fil1818233b
COBISS.RS-ID 7926552

Tijana I. Balek
University of Novi Sad
Faculty of Philosophy
Department of Slavic Studies

**БАЗОВЫЕ ГЛАГОЛЫ ЭМОЦИОНАЛЬНЫХ
ОТНОШЕНИЙ С ОТРИЦАТЕЛЬНЫМ
ДЕНОТАТИВНЫМ ЗНАЧЕНИЕМ В РУССКОМ И
СЕРБСКОМ ЯЗЫКАХ (*НЕНАВИДЕТЬ : МРЗЕТИ;
НЕНАВИДЕТЬ ДРУГ ДРУГА : МРЗЕТИ СЕ*)**

Резюме

В данной статье рассматриваются аспектуальные и синтаксические свойства базовых глаголов, денотирующих эмоциональные отношения в русском и сербском языках – *ненавидеть (друг друга)* и *мрзети (се)*, а также их грамматических дериватов. Анализ показал, что разницы между двумя мотивирующими лексемами в видовой семантике не существует, т.е. они принадлежат к группе одновидовых глаголов, у которых есть только несовершенный вид. С другой стороны, у дериватов этих лексем, помимо лексического значения, меняется и видовое – они обладают грамматическим значением совершенного вида и в русском, и в сербском языках.

Когда речь идет о синтаксических особенностях данных глаголов, автор, исходя преимущественно из их валентностной структуры, приходит к выводу, что все они могут быть только двухвалентными. Они иногда могут стать и трехвалентными, но

исключительно при использовании в контексте с обстоятельством причины (однако данное толкование является весьма условным).

Ключевые слова: глаголы *ненавидеть* и *мрзети* (*се*), эмоциональные отношения, вид, валентность, русский и сербский языки.

Primary Sources

1. АКr – Tolstoj, L. N., *Anna Karenina*, dostupno na: <http://a-karenina.ru/files/book.pdf> (pristupljeno 3. 2. 2018).
2. AKs – Tolstoj, L. N., *Ana Karenjina*, dostupno na: <http://www.umetnickaskolanis.com/wp-content/uploads/2017/09/Lav-Nikolajevič-Tolstoj-Ana-Karenjina.pdf> (pristupljeno 3. 2. 2018).
3. BAS – Chernyšev, V. I. (1951, 1958), *Slovar' sovremennogo russkogo literaturnogo iazyka*, t. 2, t. 7, Moskva – Leningrad: Izdatel'stvo Akademii nauk SSSR.
4. BJA – Kapor, Momo, *Beleške jedne Ane*, dostupno na: <http://www.antologijasrpskeknjizevnosti.rs> (pristupljeno 3. 2. 2018).
5. JRMS – Nikolić, Miroslav (ur.) (2011), *Rečnik srpskoga jezika*, Novi Sad: Matica srpska.
6. KSSJ – *Korpus savremenog srpskog jezika* na Matematičkom fakultetu Univerziteta u Beogradu, dostupno na: <http://www.korpus.matf.bg.ac.rs/korpus/login.php> (pristupljeno 20. 2. 2018).
7. LLP – Lazarević, Laza, *Pripovetke*, dostupno na: <http://www.antologijasrpskeknjizevnosti.rs> (pristupljeno 3. 2. 2018).
8. MAS – Evgen'eva, A. P. (1999), *Slovar' russkogo iazyka v chetyrëkh tomakh*, Moskva: Russkii iazyk, dostupno na: <http://feb-web.ru/feb/mas/MAS-abc/default.asp> (pristupljeno 1. 2. 2018).
9. NKRJ – *Natsional'nyj korpus russkogo iazyka*, dostupno na: <http://ruscorpora.ru/search-main.html> (pristupljeno 19. 2. 2018).
10. Petrović, Vladislava, Kosta Dudić (1989), *Rečnik glagola sa dopunama*, Beograd – Novi Sad – Sarajevo: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva – Zavod za izdavanje udžbenika – SOUR „Svjetlost”/OOUR Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
11. RMS – *Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika* (1971), knj. IV, Novi Sad: Matica srpska.
12. RSANU – *Rečnik srpskohrvatskog književnog i narodnog jezika* (1969, 1988, 1989, 2006), knj. VI, XIII, XIV, XVII, Beograd: Institut za srpskohrvatski – Institut za srpski jezik.
13. RSR – Stanković, Bogoljub (2008), *Rusko-srpski rečnik*, Novi Sad: Prometej.
14. Tikhonov, A. N. (2014), *Novyi slovoobrazovatel'nyj slovar' russkogo iazyka dlia vsekh, kto khochet byt' gramotnym*, Moskva: AST.

Базични глаголи емоционалних односа с негативним денотативним значењем у руском и српском језику (ненавидеть : мрзети; ненавидеть друг друга : мрзети се)

References

1. Frolova, M. V. (2008), *Funktsionirovanie glagolov mezhlichnostnykh i sotsial'nykh odnoshenii v proizvedeniiakh russkoj literatury 20-kh gg. XX v. (na materiale tekstov A. P. Platonova i M. A. Bulgakova)*, avtoref. dis. kand. filol. nauk. Volgograd.
2. Gorlo, E. A. (2012), „Ėmotivnye referentsii”, *Vestnik Nizhegorodskogo universiteta im. N. I. Lobachevskogo*, № 5 (3), 20–26.
3. Iordanskaia, L. N. (1970), „Popytka leksikograficheskogo tolkovaniâ gruppy russkikh slov so znacheniem chuvstva”, *Mashinnyi perevod i prikladnaiâ lingvistika*, № 3, Moskva [MGPIIA im. M. Toreza], 3–26.
4. Ivanović, Milena (2015), „Ocena trajanja delimitativnih situacija u ukrajinskom jeziku”, *Slavistika*, XIX, 145–153.
5. Maslov, IU. S. (1948), „Vid i leksicheskoe znachenie glagola v russkom literaturnom iazyke”, *Izvestiâ AN SSSR, Seriiâ literatury i iazyka*, T. 7, № 4, 303–316.
6. Paducheva, E. V. (2004), *Dinamicheskie modeli v semantike leksiki*, Moskva: Iazyki slaviânskoj kul'tury.
7. Shakhovskii, V. I. (2008a), *Kategorizatsiâ ėmotsii v leksiko-semanticheskoi sisteme iazyka*, Moskva: Izdatel'stvo LKI.
8. Shakhovskii, V. I. (2008b), *Lingvisticheskaiâ teoriiâ ėmotsii*, Moskva: Gnozis.
9. Shapilova, N. I., K. A. Nureeva (2008), „Ėmotsional'no-ėkspresivnaiâ glagol'naia leksika v khudozhestvennom diskurse V. P. Astaf'eva”, *Vestnik KemGU*, № 2, 206–210.
10. Shvedova, N. IU. (1980), *Russkaiâ grammatika*, t. I, Moskva: Nauka.
11. Šarić, Ljiljana (2011), „Prefiksi kao sredstvo perfektivizacije: semantički prazne jedinice?” *FLUMINENSIA*, 23, 7–20.
12. Štrbac, Gordana (2005), „Prilog izradi rečnika valencije glagola emocionalnog sadržaja”, *Prilozi proučavanju jezika*, knj. 36, 173–196.
13. Štrbac, Gordana (2006), „O valentnosti glagola emocionalnog sadržaja u srpskom jeziku”, *Zbornik matice srpske za filologiju i lingvistiku*, knj. XLIX/2, 73–102.
14. Štrbac, Gordana (2007), „Refleksivna upotreba glagola emocionalnog sadržaja u srpskom jeziku”, *Godišnjak Filozofskog fakulteta u Novom Sadu*, knj. 32, 341–353.
15. Toshovich, Branko (2009), *Sposoby glagol'nogo deistviâ v serbskom, khorvatskom i boshniâtskom iazykakh*, Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
16. Vaganova, S. B. (2011), „Problema klassifikatsii glagolov leksiko-semanticheskoi gruppy «mezhlichnostnye odnosheniâ»”, *Vestnik Kraunts, Seriiâ «Gumanitarnye nauki»*, № 1 (17), 141–144.
17. Zalizniak, Anna A., A. D. Shmelev (2000), *Vvedenie v russkuiu aspektologiu*, Moskva: Iazyki russkoj kul'tury.

Preuzeto 18. 3. 2018.
Korekcije 6. 5. 2018.
Prihvaćeno 14. 5. 2018.